

Received	Reviewed	Published	Doi Number
August 2019	September 2019	30.09.2019	10.29228/ijlet.36849

The Analysis of the Copyright Child Literature Series Named “Çıtır Çıtır Felsefe” Based on Jackson’s Concept

Esmâ DUMANLI KADIZADE¹ & Yusuf ASLAN²

ABSTRACT

In recent years, with the increasing interest and interest in children's literature, the subject areas of children's literature have started to show diversity. The relationship between children's literature and children's philosophy is one of these areas. The philosophy of children, which was introduced to literature by Karl Jaspers in 1953, emerged in the full 1970s with the systematic work of Matthew Lipman. The aim of this study is to examine the books of Çıtır Çıtır Philosophy published in France from the perspective of children's literature and children's philosophy and to examine the appropriateness of the stories in the books to the competencies listed by Daurer under the title of “Jackson Concept”. Within the scope of the study, 12 books which were selected from the Çıtır Çıtır Philosophy series by simple random sampling were examined. These books include Justice and Unfairness, Success and Failure, Body and Reason, Courage and Fear, Beauty and Ugliness, Rights and Homework, Work and Money, Good and Evil, Machines and People, Free and Non-Violence and Nonviolence. According to the findings, 136 findings were found appropriate to the logical abilities title in the books examined, while 6 findings related to personality development skills and 4 findings in the social abilities title were identified.

Key Words: Children's literature, children's philosophy, Doris Daurer, Jackson method, Thomas Jackson.

“Çıtır Çıtır Felsefe” Adlı Telif Çocuk Edebiyatı Serisinin Jackson Konsepti Bağlamında İncelenmesi

ÖZET

Son yıllarda çocuk edebiyatına yönelik çalışmaların ve alana olan ilginin artmasıyla birlikte çocuk edebiyatının konu alanları da çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuk felsefesi ile ilgili olan ilişkisi de bu konu alanlarından biridir. 1953 yılında Karl Jaspers tarafından literatüre kazandırılan çocuk felsefesi tam anlamıyla 1970'lerde Matthew Lipman'ın sistematik çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır. Bu çalışma ilk olarak Fransa'da yayınlanan Çıtır Çıtır Felsefe serisindeki kitapları, çocuk edebiyatı ve çocuk felsefesi perspektifiyle incelemeyi ve kitaplardaki öykücüklerin Daurer'in “Jackson Konsepti” başlığı altında sıraladığı yetilere uygunluğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Çıtır Çıtır Felsefe serisinden basit seçkisiz örneklem yoluyla seçilen 12 kitap incelenmiştir. Bu kitaplar, Adalet ve Haksızlık, Başarı ve Başarısızlık, Beden ve Akıl, Cesaret ve Korku, Güzellik ve Çirkinlik, Haklar ve Ödevler, İş ve Para, İyi ve Kötü, Makineler ve İnsanlar, Özgür Olan ve Olmayan, Şiddet ve Şiddetsizlik adlı kitaplardır. Elde edilen bulgulara göre incelenen kitaplarda mantıksal yetiler başlığına uygun 136 bulgu tespit edilirken, kişilik geliştiren yetilere dair 6 bulgu, sosyal yetiler başlığında ise 4 bulgu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, çocuk felsefesi, Doris Daurer, Jackson metodu, Thomas Jackson,

¹ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, esmakadizade@mersin.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-6882-6234

² Yüksek Lisans Öğrencisi, ysfasln92@gmail.com

1. Giriş

Matthew Lipman, ABD’de üniversite öğrencilerinin derse katılımdaki yetersizliklerinden hareketle, felsefe eğitiminin çocuklukta verilmesine kanaat getirmiştir. Çocuklara yönelik felsefe etkinliklerini ve çalışmalarını yapması, çocuk felsefesinin bir disiplin olmasının önünü açmış bu sayede günümüze dek gelen çocuk felsefesinin temeli atılmıştır. Çocuk felsefesi kavramına yönelik dört farklı tanım geliştirilmiştir. Bu tanımlar:

1. Büyüklerin çocuklar hakkında yaptıkları felsefe: Bu alan felsefenin bir alt dalı olup çocuğu evrelere göre inceler. Çocuklar hakkında ve onların felsefi becerileri hakkındaki araştırma, analiz ve değerlendirmeler yapar (Brününig’den akt. Karakaya,2006: 24).
2. Çocuklar için yapılan felsefe: Bu alana büyükler tarafından çocuklar için hazırlanan programlar, öyküler, ders kitapları, çocuk kitapları girmektedir. Yalnız bu tür kitaplar çocuklara felsefi içerikler aktarmakta veya felsefi metotlar sunmaktadır. (Karakaya, 2006: 24)
3. Çocukluk felsefesi veya çocukça felsefe: Çocuk felsefesi içerisinde çocukların kendi düşünceleri veya başkalarıyla birlikte ürettikleri düşünceler yer alır ayrıca bu felsefe, kendileri hakkında olabileceği gibi başka alanlarda da olabilir. Kısaca bu alan, sadece çocukça felsefeye dayanır. Buna “çocuksu felsefe” de denilebilir (Martens'ten akt. Karakaya, 2006: 25).
4. Çocuklarla felsefe yapmak: Burada yetişkinler çocuklarla birlikte çocukların dünyasında yer alan temel sorularla ilgili olarak düşünsel sohbetler yapmaktadırlar. Çocuk felsefesinin bu türü, akli kullanmaya ve düşünceyi geliştirmeye yönelik çalışmaları kapsar. (Karakaya, 2006: 25)

Matthew Lipman’dan sonra çocuk felsefesi alanına yönelik sistemli çalışmaları yürüten bir başka araştırmacı ise Gareth B. Matthews’tir. Lipman’dan farklı olarak çocuk felsefesi kavramını sadece çocuklar için felsefe olarak tanımlayan Gareth Matthews yine Lipman’ın felsefeyi doğal bir süreç olarak görmesinin aksine doğal olmayan bir aktivite olarak kabul etmektedir. Gareth Matthews’in dışında çocuk felsefesi alanında çalışan ve “Dr. J.” olarak bilinen Thomas Jackson ise farklı görüş ve metotları temel alarak Jackson metodunu ortaya atmıştır. Bu metodu daha sonra Hawaii’de uygulayan T. Jackson, felsefe eğitimini anaokulundan başlatmayı ve ilerleyen eğitim kademelerinde de düzenli bir ders olarak yer almasının gerektiğini belirtmiştir. Jackson’un çalışmaları sonucunda ortaya koyduğu çocuk felsefesi etkinliklerinin geliştirdiği yetiler daha sonra Doris Daurer tarafından “Jackson konsepti” başlığı altında toplanmıştır.

Dünyada 1970’lerden beri süregelen çocuk felsefesi çalışmaları ülkemizde ise oldukça yeni bir alan olarak görülmektedir. Türkiye’de çocuk felsefesine yönelik kitaplar incelendiğinde, genel olarak çeviri metinlerin önde olduğu fark edilmektedir. Buna karşın son yıllarda Türkiye’de de gerek yayın anlamında gerekse uygulamalar anlamında çocuk felsefesine yönelik çalışmalar artış göstermekte ve bu konuda akademik çalışmalar yapılmaktadır.

Thomas E. Jackson Metodu:

Thomas Jackson’ın görüşlerine dayanan bu metot hakkında çok ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Jackson metodu hakkında kısmi bilgiler veren eğitimcilerden biri de D. Daurer’dir. Daurer “Çocuklarla Felsefe Yapma” adlı kitabında “Jackson Konsepti” başlığı altında Thomas Jackson’ın çocuk felsefesi konusundaki fikirlerini yazmıştır.

"Jackson çocuklarla felsefe yaparken bağımsız düşünce ve davranış geliştirmeye önem vermiştir. Jackson metodunun iki temel ilkesi çok önemlidir: Hangi yaşta, kim, ne söylerse söylesin küçümsemeden önemsenmelidir. Her düşünce serbestçe ifade edilebilmelidir." (Karakaya, 2006: 27)

Doris Daurer'de Jackson'un belirttiği bu ilkeleri benimsemiştir. Bu metotta çocuklarla felsefe yapmak için metinlerden yararlanılabilir.

Jackson konseptinde çocuğun kendi kendine davranış geliştirmesi, ancak ne yapacağı hususunda kararı kendisinin vermesiyle mümkündür. Böylece içerik veya bilgi açısından yönlendirmeye de engel olunmuş olur. Jackson metodunda çocuk filozoflarının temel felsefi ölçüleri göstermesi öngörülmüş; bu ölçülere, akıllı düşünürler için temel "alet kutusu" denmiştir. (Karakaya, 2006: 28)

Daurer, Çocuklarla Felsefe Yapma, adlı kitabında "Jackson Konsepti" adı altında çocukların yetilerinin geliştirilmesi ile ilgili aşağıdaki gibi bir sınıflandırma yapmıştır:

1. Kişilik geliştiren yetiler: Daurer'in geliştirdiği bu başlıkta Jackson'un çocukların kendi kişilikleri ve karakterlerinin var oluşunu temele alan yetiler bulunmaktadır.

- Çocukların ve gençlerin kendilerine güven duymaları,
- Nedenlere dayandırılabilen kendi düşüncelerini oluşturma,
- Oto kritik,
- Başkalarına karşı kendi görüşlerini savunabilme ve gerekirse, "Hayır" diyebilmek.

2. Sosyal yetiler:

- Tartışmaya hazır bulunuşluk,
- Hemcinsine karşı hoşgörü ve saygı,
- Başka görüşleri kabullenme,
- Dilsel ve iletişimsel yetiler,
- Yeti sorunu, çatışmayı ve eleştiriyi zenginlik olarak tanıma veya kabul etme.
- Demokratik anlayış,
- Farklı çözüm ve önerilere açık olma,
- "Biz" duygusunu yaşamak.

3. Mantıksal yetiler:

- Delillendirme gücü ve yetisi,
- Eleştirel ve mantıklı düşünce,
- Değerlendirme ve yargılama gücünü destekleme, geliştirme.

4. Felsefi düşünme yetileri:

Felsefi sohbetlerde felsefenin temel alanlarıyla (ahlak, varoluş, metafizik, din felsefesi, estetik, dil felsefesi, bilgi teorisi) ilgili olarak çocuklar tarafından bilinen filozoflardan farklı olarak düşünebilmek veya düşünce geliştirmek (Daurer'den akt. Karakaya, 2006: 28) Çalışmayla ilgili literatür tarandığında Akkocaoğlu (2015), Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma adlı çalışmasında ulaştığı

sonuçlara göre çocuklar için felsefenin, eleştirel düşünme ile vatandaşlık ve değer eğitime katkı sağladığına ve öğretmenlerin bilgiye yönelik inançlarını değiştirdiğine ilişkin yapılan araştırmalarla örtüştüğü görülmüştür.

Karakaya (2006), *Günümüz Çocuk Edebiyatından Seçilmiş Çocuk Felsefesi Örnekleri* adlı araştırmasında doğrudan veya dolaylı olarak çocuk felsefesini konu alan bazı eserleri incelemiştir. İncelenen eserler: Mustafa Ruhi Şirin'in "Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun!" adlı şiiri, Jostein Gaarder'in "Sofi'nin Dünyası", Antoine de Saint Exupery'nin "Küçük Prens" ve Çetin Öner'in "Gülibik" adlı eserleridir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, yazarların kitaplarında felsefi metotları temel aldıkları, eserlerde soru-cevap yönteminin iletişim biçimi olarak kullanıldığı, çocuklarla bazen örtük bazen de açık bir biçimde felsefe yapıldığı, düşüncelerin, sebep ve sonuç ilişkileri açıklama, delil getirme tekniğiyle aktarıldığı bulgularına ulaşılmıştır.

Karakaya, (2006), *Çocuk Felsefesi ve Çocuk Eğitimi* adlı çalışmasında çocuk eğitiminin felsefe ve çocuk felsefesi ile olan ilişkisini ele almıştır. Çalışmada insan yetiştirme düzeninin değiştirilmesi, geliştirilmesi ve eğitim ve öğretimde ezberci eğitime engel olmak için çocuk felsefesinin önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca çocuk felsefesinin, çocukların düşünsel zekâlarını geliştirebilmeleri bakımından da faydalı olacağı düşüncesi ortaya konmuştur.

Konuyla ilgili literatür tarandığında alanda yeteri kadar çalışmanın olmadığı fark edilmektedir. Alanda çocuk felsefesi ve çocuk edebiyatı ile ilgili çalışmaların oldukça yetersiz oluşu bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışmada "Çıtır Çıtır Felsefe" serisindeki kitaplar Jackson Konsepti'nde yer alan yetiler bağlamında incelenecektir.

Bu çalışmanın amacı Çıtır Çıtır Felsefe serisindeki kitapların çocuk edebiyatı ve çocuk felsefesi bağlamında çocuk okurda Daurer'in belirlemiş olduğu yetilerden hangisi ya da hangilerinin geliştirilmesine katkıda bulunduğunu, hangi yetilere yönelik öykülere yer verildiğini tespit etmektir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Çıtır Çıtır Felsefe serisindeki kitaplardan bir kısmı kitapları basit seçkisiz örneklem (simple random) yoluyla seçilmiştir. Seçkisiz örneklem, bir örneklemin seçiminde kullanılan bir teknik olup, tanımlanmış bir evrendeki tüm elemanlara, örnekleme seçilmek için eşit ve birbirinden bağımsız şans verir. Diğer bir deyişle tüm elemanların seçilme olasılığı aynıdır ve bir elemanın seçimi diğer elemanın seçimini etkilememektedir. (Özen ve Gül,2007:399). "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. (Yıldırım ve Şimşek, 2013:217). Kitaplara atıflar bulgularda kitap adlarının ilk harfleriyle kısaltma yapılarak gerçekleştirilmiştir; "Beden ve Akıl"; BVA gibi. Araştırmada kullanılan yazarın telif kitapları ise aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmada Kullanılan Kitaplar

ISBN	Kitap Adı	Yazar	Sayfa	Yayınevi
9789756224404	Adalet ve Haksızlık	Brigitte Labbé-Michel Puech	39	Günüşiği Kitaplığı
9789944717151	Başarı ve Başarısızlık	Brigitte Labbé-Michel Puech	39	Günüşiği Kitaplığı
9789944717533	Beden ve Akıl	Brigitte Labbé- P.-F. Dupont Beurier	39	Günüşiği Kitaplığı
9789944717038	Cesaret ve Korku	Brigitte Labbé- Michel Puech	39	Günüşiği Kitaplığı
9789756227442	Güzellik ve Çirkinlik	Brigitte Labbé- Michel Puech	39	Günüşiği Kitaplığı
9789944717359	Haklar ve Ödevler	Brigitte Labbé- P.-F. Dupont Beurier	39	Günüşiği Kitaplığı
9789756227480	İş ve Para	Brigitte Labbé- Michel Puech	39	Günüşiği Kitaplığı
9789756227428	İyi ve Kötü	Brigitte Labbé- Michel Puech	37	Günüşiği Kitaplığı
9786059952552	Makineler ve İnsanlar	Brigitte Labbé- P.-F. Dupont Beurier	38	Günüşiği Kitaplığı
9789756227473	Özgür Olan ve Olmayan	Brigitte Labbé- Michel Puech	39	Günüşiği Kitaplığı
9786054603244	Şiddet ve Şiddetsizlik	Brigitte Labbé- Michel Puech	39	Günüşiği Kitaplığı
9789944717335	Yaşam ve Ölüm	Brigitte Labbé- Michel Puech	39	Günüşiği Kitaplığı

2. Bulgular

Çalışmada, Daurer'in geliştirdiği Jackson metodunda bulunan yetiler temele alınarak kitaplar incelenmiştir. Bulgular ilk olarak kişilik geliştiren yetiler, mantıksal yetiler ve sosyal yetiler olarak başlıklandırılmış ardından bu başlıklar alt başlıklara ayrılarak çalışma detaylandırılmıştır.

Kişilik Geliştiren Yetiler

Kişilik geliştiren yetiler daha çok çocuk okurun benlik bilinci, karakterine uygun davranış, kendine ait bakış açısı, karar verebilme ve kendi fikrini ifade etme gibi durumları içeren bulgulardır.

Çocukların ve Gençlerin Kendilerine Güven Duymaları

Çocuklar ve gençler bazen birinin kendilerini beğenmesi için fiziksel olarak oldukça ilgi çekici olmaları gerektiğini düşünürler. Oysa birinin bir başkasını beğenmesi için fiziksel durum bir ölçüt olmadığı çıkarımı yapılabilir. Jackson konseptinde bu durum çocukların ve gençlerin kendilerine güven duymaları olarak adlandırılmıştır.

İncelenen kitaplardan Beden ve Akıl adlı kitapta yer alan Birbirlerini seviyorlar adlı metinde Helen eşiyile tanışma maceralarını çocuklarına anlatmaktadır. Anlatıcı eşinin fiziksel görüntüsünün aslında çok da önemli olmadığını sezdirmektedir. Metinde, çocuk okura fiziksel özelliklerinin tek başına bir anlam ifade etmediğini anlatan bu öyküyle okurun kendisine güven duymasını sağlamaktadır.

'Evet, kısa boylu, kumral bir adamdı; hiç tipim değildi.'

'Yani sen babamı çirkin mi buluyorsun?'

'Hayır, onu çok yakışıklı buluyorum!' (BVA- s. 38)

Saldırgan ve kavgacı kişiler karşısındaki kişilerin korktuğunu fark ettiklerinde saldırganlığın dozunu artırırlar. Cesaret ve Korku adlı kitapta "Korkunun Kokusu" başlıklı metinde bir kedi ile köpeğin yaşadığı kovalamaca anlatılmaktadır. Kedi başta öğrenilmiş çaresizlik yaşayarak köpeğin kendisinden daha güçlü olduğunu kabullenip köpektan kaçmaktadır. Fakat daha sonra kaçmaktan vazgeçip köpeğin karşısında durur. Kedi kaçmaya devam etseydi köpek daha da saldırganlaşacak ve belki de kediye zarar verecekti denilebilir. Fakat kedi korkusunu bir köşeye bırakıp cesaretini ön plana çıkarır. Bunun sonucunda da köpek saldırganlıktan vazgeçer. Bu insanlar arasında da böyledir. Eğer saldırgan kişilere karşı korkuyu hissettirirsek daha da saldırganlaşacaklardır.

"Kedi bütün hızıyla kaçıyor. Köpek haolayarak onu kovalıyor. Birden, kedi zımk diye duruyor. Arkasına dönüyor. Sırtını kamburlaştırıp, tüyelerini kabartıyor. Pençelerini çıkarıp tıslıyor. Köpek aniden duruyor. Kuyruğunu kıstırıp usul usul geri çekiliyor." (CVK- s. 15)

Labbe&Puech okurlarına korkuya karşı cesur olmayı önermiştir Bu da gençlerin ve çocukların kendilerine güven duymaları yetisini desteklemektedir.

Bir şeyler yapabilmek için harekete geçmek cesaret ister. Bazen kimsenin yapmaya cesaret edemediği şeyleri yapmaya karar verebiliriz ve cesaretimizi toplayıp harekete geçeriz.

Cesaret ve Korku adlı kitaptaki bir başka öyküde ise lisedeki bir grubun akranlarına karşı yaptığı zorbalık anlatılmaktadır. Öğrencilerden Natali bu durumu kabullenmiş ve korktuğundan dolayı ses çıkarmamaktadır. Anton ise bu durumun böyle gidemeyeceğini ve bir şeyler yapmaları gerektiğini düşünmekte ve cesaret göstermektedir.

Anton 'Ama bu böyle olmaz. Bir şeyler yapmak gerek. Korku içinde yaşayamayız,' diyor Natali'ye.' (CVK- s. 26)

Anton herkesin korkup vazgeçtiği bu çeteye karşı harekete geçmeyi düşünüyor. Tek tek bütün öğrencilerin evine gidiyor, evlerden imza topluyor böylece çete üyeleri kimin tarafından şikâyet edileceklerini bilmeyecekler. Anton cesaretini toplayıp bu işi başarıyor. Bu öyküde yazar çocukların ve gençlerin kendilerine güven duymalarını sağlayacak bir olaydan bahsetmiştir. Kimsenin uğraşmaya cesaret edemediği bir çeteye karşı Anton bütün cesaretini toplayıp mücadeleye girişmiştir.

Güzellik ve Çirkinlik adlı kitapta yer alan Çirkin Ördek Yavrusu adlı öyküde yüzündeki sivilcelerden dolayı çirkin olduğunu düşünen ve bu yüzden de sürekli yalnız kalmayı tercih eden Selva'nın güzellik ve çirkinlik kavramlarını yanlış anlamlandığı anlatılmakta ve bu kavramların kişilerin yargılarına bağlı olarak anlam kazandığı anlatılmaktadır.

"Selva sınıfta kendini çok hissediyor. Oysa derslerine iyi çalışıyor, iyi notlar alıyor; ama takıntılı var, çünkü açık ara farkla sınıfın en kısa boylusu, tel taktığından beri gülmeye cesaret edemiyor, saçlarının yeni kesiminden nefret ediyor ve dört gündür burnunun üstünden kaybolmayan üç sivilcesi var..." (GVÇ- s. 9)

Selva teneffüslerde köşe bucak kaçıyor. Kimsenin onu görmesini, çirkinliğini fark etmesini istemiyor. Daha sonra okula gelen yeni öğrenci Fredi'ye Okulu gezdirme görevi Selva'ya veriliyor,

"...Fredi sürekli konuşuyor, fıkralar anlatıyor. Fıkraları özellikle sarışınlarla ilgili; Selva kumral olduğundan, fıkralar onu güldürüyor.

'Çok garip, sen de Karol gibi gülüyorsun,' diyor Fredi.

'Karol da kim?

'Önceki okulumda en iyi arkadaşımды. Hatta tipin de ona çok benziyor,' diye yanıtıyor Fredi.

Fredi ve Selva sık sık sohbet etmeye başlıyorlar..." (GVÇ- s. 10)

Selva artık rahatlıyor. Teneffüslerde saklanmıyor, gülüyor, arkadaşlarıyla konuşuyor. Arkadaşları kendisine kısa saçın çok yakıştığını söylüyor. Artık Selva kendisini daha az çirkin buluyor.

Yazar, okurun kendine güven duyma yetisine yönelik bu öyküde güzel veya çirkin olmanın bizim elimizde olduğunu anlatmaktadır. Güzellik ya da çirkinlik aynada görünen değildir, bizim zihnimizdedir. Eğer kendimizi çok çirkin olduğumuza inandırmışsak güzel olsak bile artık çirkinizdir.

Nedenlere Dayandırılabilen Kendi Düşüncelerini Oluşturma

Kimi insanlar kendi fikirlerine, ilke ve inançlarına sadık kalmayı her şeye rağmen göze alabilirler. Hatta yaşamları da söz konusu olsa bu durumdan vazgeçemeyebiliyorlar. Şiddet ve Şiddetsizlik adlı kitaptaki bir öykücükte Tanrı'ya olan inancını inkâr etmek yerine doğru bildiklerini savunmayı tercih eden kahramanın öyküsü anlatılmaktadır.

"Romalılar'ın emirlerine uyup Tanrı'ya inanmadığını söylemektense, arenada aslanlar tarafından parçalanmayı yeğliyor." (ŞVŞ.- s. 26)

İnancına ve inandığı değer yargılarına sadık kalmak kahraman için yaşamından daha fazla önemli. Çünkü düşüncülerini nedenlere dayandırabilmekte ve bu düşüncelerini savunabileceğine inanmaktadır.

Şiddet ve Şiddetsizlik adlı kitaptaki bir başka öykücükte ise hapisshanede kalmayı yasalara karşı gelmeye tercih eden kahramanın düşüncelerinden bahsedilmektedir. Kahraman yasalara inanıyor ve yasalara riayet etmesi gerektiğini düşünüyordur. Bu nedenle de arkadaşlarının önerdiği kaçış planını reddediyor ve kendi düşüncesine inanmayı yeğliyor.

"Arkadaşlarının önerdiği kaçış planına katılmaktansa, cezaevinde kalmayı, yasalara ve onu ölüme mahkûm eden karara saygı göstermeyi seçiyor." (ŞVŞ-s. 27)

Bazen başkalarının olumsuz olarak değerlendirdiği olayları olumlu olarak görülebilir. Başarı ve Başarısızlık adlı kitapta bir bisiklet yarışını seyreden çocuk, sonuncu olan bisikletçinin bu duruma üzüldüğünü düşünmektedir.

"Baba, şuraya bak, en sonuncu da geliyor. Zavallı! Sence bisikletinden inince ağlayacak mı?' diye soruyor küçük çocuk. Az sonra bitiş çizgisini diğerlerinin çok gerisinde geçecek bisikletçi adına üzgün ve endişeli" (BVB- s. 26)

Küçük çocuk bisikletçi için üzgün ama bisikletçi bu durumdan pek üzgün değil. Çünkü o çocukluk hayalini gerçekleştirip Fransa Bisiklet Turnuvasına katılmıştır. Onun için derece almak önemli değildi. Onun düşüncesi bu turnuvada yer almaktı ve amacına ulaşmıştır. Üzülmemesinin nedeni en büyük düşüncesini, hayalini gerçekleştirmiş olmaktır.

Başkalarına Karşı Kendi Görüşlerini Savunabilme ve Gerekirse, "Hayır" Diyebilmek

Cesart ve Korku adlı kitapta yer alan "Helikopterler Hala Onları Arıyor" adlı öyküde kayak yapan Suzan ve bir kişi arasındaki diyaloga yer verilmiştir. Bu diyalog, Suzan ve yasak alanda kayak yapmak isteyen arkadaşları arasında geçer. Diyalogda, Suzan arkadaşlarının aksine yasak alanda kayak

yapmayı reddeder. Yasak alanda kayak yapan kişiler ise kayak yaptıkları sırada kaybolurlar. Helikopter de bu kaybolan kişileri arar. Yasak alanda kayma fikir Suzan'ın görüşüne, kendisine uymadığı için 'Hayır' yanıtını verir. Bu hayır, yanıtı onun kaybolan dağcılar arasında yer almamasını sağlar. Bu sayede olumsuz bir durumdan kurtulmuş olur.

"Gerçekten tepemi attırmaya başladın. Evet, okumayı ben de biliyorum orada PİST DIŞI yazıyor; ne var bunda? Bu dağ iyi tanırım, emin ol hiçbir tehlikesi yok. Hadi ama korkak tavukluk yapma! Göreceksin manzara nefes kesici."

'Sağ ol, kalsın; sen bensiz git. Pist dışında kaymayı sevmiyorum,' diye yanıtlıyor Suzan.' (CVK- s. 4-5)

Bazen yapmak istemediğimiz bir şeyi reddedebiliriz, inanmadığımız ya da tasvip etmediğimiz bir şeyi kabul etmeyiz, onaylamayız. Bazen de kabul etmediğimiz bu düşünce, öneri ve fikirlere karşı kendi düşüncelerimizi savunuruz. Labbe&Puech öykücük aracılığıyla çocuk okura kendi fikirlerinin ve görüşlerinin arkasında durmalarının, gerektiği yerde de karşılarındaki kişiye hayır demelerinin önemini anlatmışlardır.

Sosyal Yetiler

Dilsel ve İletişimsel Yetiler

Çevremizdekilerle sağlıklı bir diyalog geliştirmek için onlarla aynı dilsel ve iletişimsel kanalları kullanmalıyız. Şiddet ve Şiddetsizlik adlı kitapta yer alan "Aynı Dili Konuşmuyoruz" adlı öyküde karşılarındaki kişiye şiddet kullanmayı yasaklayan öykü kahramanı bunu başarmak için şiddet uygulamakta ve böylece yasakladığı eylemi kendi gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla olumlu bir diyalog gerçekleştirememektedir.

'Sana şiddet kullanmayı yasaklıyorum, gel buraya kavga etme isteğinden vazgeçireceğim seni'

Ve şaak! Ona okkalı bir tokat patlarır" (ŞVŞ- s. 20)

Şiddet kullanmayı yasaklamak için yine şiddete başvurmak olumsuz bir iletişim örneğidir. Aynı dili konuşmayan iki bireyin iletişim kuramayacağına örneğidir. Tokat yerine oturup konuşarak bir iletişim kurma yoluna gidilseydi belki de amaca ulaşılmış olacaktı.

Yeti Sorunu, Çatışmayı ve Eleştiriyi Zenginlik Olarak Tanıma veya Kabul Etme

Bir şeye herkes, her göz farklı bir bakışla bakar. Yeryüzündeki bütün insanlar bir tabloya, bir sinema sahnesine ya da bir şiire farklı estetik duygularla yaklaşabilir. Herkesin algısı farklı işler. Güzellik ve Çirkinlik adlı kitapta anneler günü için resim çizen Soner, abisi ve annesi arasında geçenler anlatılmaktadır.

"Birinci sınıftaki bütün çocuklar, Anneler Günü için annelerine birer resim yapıp götürdü. Soner de, büyük bir güneş ve kuşlar çizdi."

Annesi ona sarılıp, 'Bu harika!' dedi. 'Bunu çerçeveletip salona asalım.' (GVÇ-s. 12)

Soner'in ağabeyi Onur ise annesinin şaka yaptığını düşünmektedir. Çünkü o resimde çerçeveletilecek hiçbir şey yoktur.

Tıpkı Soner'in annesi ve ağabeyi gibi tüm insanlarda aynıdır. Bir sanat eseri, herkeste aynı beğeniyi uyandırmaz, herkes aynı hisleri taşıyamaz. Dünyada yaklaşık 7 milyar insan yani 14 milyar göz varken herkes farklı bakış açıları ve fikirler geliştirebilir. Bu da bir zenginliktir.

Herkes eleştiriyi kabullenemez kimileri eleştirilince çok sert tepkiler gösterebilir. Oysa eleştiri bireyler için bir zenginliktir. Eleştirilince bireyler eksiklerini, yanlışlarını fark edebilirler. Başarı ve Başarısızlık adlı kitapta yer alan öyküde Teo ve Umut adlı iki arkadaşın öyküsü anlatılmaktadır. Umut arkadaşları arasında şımarık ve ukala tavırlar yaptığı için eleştiriliyor Teo Umut'un en iyi arkadaşıdır bu nedenle Umut'la konuşması gerektiğini düşünüyor. Ama Umut'un söyleyeceklerinden dolayı kızmasından çekiniyor. Yine de ne pahasına olursa olsun onunla konuşmaya karar veriyor.

“Bak Umut, bu yıl neyin var bilmiyorum ama sınıftaki herkesin sinirine dokunuyorsun. Soruları hep sen cevaplamak istiyorsun, başkalarının sözünü kesiyorsun, hata yapmayı sindiremiyorsun. Her derste, gidip öğretmenin burnunun dibine oturuyor, durmadan lafa karışıyorsun. Doğrusu, okulun bir numaralı yalakası olma yolundasın. Dikkat et ders aralarında senin hakkında konuşulduğunu duyuyorum; yazık, sonunda yapayalnız kalacaksın” (BVB- s.19-20)

Umut Teo'ya güvendiği için onu dinliyor, sözlerini dikkate alıyor. Eleştiriyi kabul ediyor. Arkadaşına hak veriyor ve onun anlattıklarında doğruluk payı olduğunu fark ediyor. Umut eleştiriyi bir zenginlik olarak görüyor.

Demokratik Anlayış

Karşımızdaki kişilerin yaşam tarzına, tercihlerine, giyim tarzlarına, dinledikleri elbiselere saygı duymamız gerekir. Beğenmeyebiliriz fakat onların tercihine saygı duymalıyız. Güzellik ve Çirkinlik adlı kitapta yer alan öyküde Sofi ve teyzesi arasındaki çatışma konu edilmiştir. Sofi kendi zevkine uygun bir yaşam tarzını benimsemektedir. Fakat teyzesi buna anlayış göstermek yerine karşı çıkmakta ve beğenmemektedir.

“ Bu ne biçim giyim tarzı? Aşağı düşen ve göbeğini açıkta bırakan o pantolon, dev pabuçlar, o üç beden büyük svetşört de neyin nesi? Sanki kendini çirkinleştirmeye çalışıyorsun.’

Sofi'nin teyzesi, yeğenin giyim tarzından nefret ediyor

‘Ya şu durmadan dinlediğin müzik? Şarkı söylemek yerine konuşup duran bu tiplerin nesini seviyorsun?’

Oysa çalmakta olan rap şarkısını Sofi çok güzel buluyor.

Sofi'nin odasına astığı Johnny Depp posterini keşfeden teyzesi, ‘Hayır, bu tipi güzel bulman imkânsız; salak gibi görünüyor,’ diye devam ediyor.” (GVÇ- s. 21)

Sofi'nin teyzesi onun hiçbir tercihini beğenmiyor. Tercihlerini beğenmeyebilir fakat aynı zamanda saygı da göstermiyor. Demokratik anlayışın aksini yapıyor.

Mantıksal Yetiler

Değerlendirme ve Yargılama Gücünü Destekleme, Geliştirme

Bazı insanlar başka insanları bir bedenden ibaret görebilirler. Onların duyguları, tutkuları, zevkleri olduğunu düşünmez, sadece bir nesne olarak görebilirler. Beden Ve Akıl adlı kitapta yer alan “Dehşet” öyküsünde bir esir satıcısının esirleri pazarlama anı anlatılmaktadır.

‘40 mı? Hayır!’ diye kendini savunan satıcı esiri itiyor. ‘Hadi Tom, nasıl yürüdüğünü, nasıl sektiğini göster.’

Alıcı inceliyor. Doğru, adam izinde. Bir süre daha tarlada işe yarayabilir.

‘Alıyorum’

'Başka lazım mı?' diye soruyor. Parayı cebe indiren satıcı. " (BVA- s. 20)

Hem alıcı hem de satıcı üstünde pazarlık yaptıkları adamı bir insan, duyguları olan, hayalleri, zevkleri, düşünceleri olan bir varlık olarak görmemekte onu sadece bir bedenden, iş yapabilecekleri bir nesneden ibaret görmektedirler.

Labbe&Beurier bu durum üstünden okuyucusunun bir değerlendirme yapmasını amaçlamış ve insanın tek başına bir bedenden bir et ve kemik yığından oluşmadığı yargısına ulaşmasını hedeflemiştir. Bu amaçtan dolayı da bu öyküde okurun değerlendirme ve yargılama gücü yetisini aktif olarak kullanması beklenmektedir.

İnsan bedeni aklının ürünleriyle doludur. İnsanlar bedenlerine bir şey yaparken önce yapacaklarını beynin süzgecinden geçirir.

Beden ve Akıl adlı kitapta "İkisi Birden" başlıklı öyküde KENZA'nın dünya turu anlatılmaktadır.

"KENZA, bir dünya turu yaptı; aklı güzel anılarla dolu. Bir yerde gözlerinin arasına kırmızı bir nokta kondurdular. Bir diğerinde, ellerine geometrik şekiller çizdiler. Ötekinde, danstan önce bütün bedenini boyadılar. Berikinde, boynunu uzatmak için ona kocaman kolyeler takmak istediler. Şurada, örmeden önce saçını yağa batırdılar. Burada, burun deliklerinden birin delmeyi önerdiler." (BVA- s. 35-36)

KENZA'nın dünyanın farklı yerlerinde bedenine yapılanlar her kültürde aklın bedene farklı müdahalelerini göstermektedir. Beden fiziksel olarak vardır ama beden düzenlenmesi akıldan geçmektedir. Çocuk okurun beden aklın ürünü olduğunu değerlendirme ve yargılama gücünü destekleme yetisiyle anlaması amaçlanmıştır.

İnsanlar bazen daha çok para kazanmak için, ünlerini ve şöhretlerini kazanmak için ya da birilerinin gözüne girmek için inanmadıkları şeyleri söyleyebilirler.

Cesaret ve Korku adlı kitapta yer alan "Sonya Ne Yapacak" adlı öyküde haber spikeri Sonya'nın bir kitabevi sahibiyle yaşadığı diyalog anlatılmaktadır. Sonya kitaplarla ilgili programlar yapıyor, tanıtıyor, eleştiriyor. Beğendiği kitapları izleyicilerine öneriyor. İzleyicileri Sonya'ya güveniyorlar. Sonya'nın önerdiği kitaplar çok satıyor. Bir gün Sonya'ya bir telefon geliyor,

" 'Merhaba Sonya, sizi aradım çünkü yarın akşam Gabriel Fistumo'nun kitabından söz edeceğinizi duydum. Umarım kitabı beğenmişsinizdir. O yazara çok para yatırdım. Kitabı hemen ve hızlıca satılmazsa, bu benim sonum olur.

Aslında Sonya, uzun zamandır size bu yaz ne yapmayı planladığınızı sormak istiyordum. Eşim ve ben, sizi ailenizle birlikte Tahiti'de konuk etmekten şeref duyarız. Orada bir yat ve bir villa kiraladım. Bize katılmak ister miydiniz?" (CVK- s. 28)

Sonya'ya gelen telefon açıkça kendisine hile yapmasını öneriyordu. Oysa Sonya bahsi geçen kitapla ilgili olumsuz yorum yapacaktı. Sonya düşündüklerini açıkça söylemek istiyor. Bir tatil için, birilerine şirin görünmek için habercilik ahlakına ihanet etmeyi istemiyor. Yazar okuruna bu noktada Sonya'nın başından geçenleri değerlendirme ve yargılama fırsatı veriyor. Okur böylece anlatılan öyküden yola çıkarak küçük menfaatler uğruna ilkelerimizden taviz vermeme konusuna dair bir değerlendirme yapabilecektir. Bu da Jackson konseptinde yer alan yetilerden değerlendirme ve yargılama gücünü destekleme yetisiyle ilgilidir.

Güzellik ve beğeni kişiseldir. Herkes güzelliğe aynı bakış açısıyla yaklaşmaz. Tabii ki bir fark bazıları gerçekten bir güzellik algısı yaratabilirken bazıları ise maddesel güzellikten öteye gidemiyor. Güzellik ve Çirkinlik adlı kitapta yer alan “Bana Lora’yı Anlatın” başlıklı öyküde Derek ve Arda isimli iki kişi Lora adındaki kız hakkında fikirlerini söylemektedir.

“ ‘O tam bir bomba: 1,70 boyunda, aşağı yukarı 60 kilo, yeşil, badem gözlü, sarı, düz kısa saçlı ve nefes kesici bacakları var. Eh, daha ne söyleyeyim? Onunla çıkmayı çok isterdim.’ (Derek) (GVÇ- s. 27)

‘Hayal edemeyeceğin kadar bomba! Biraz entel, ama yine de futbola seviyor. Veteriner hekim olmak istiyor; en büyük hayali Afrika’da koruma altındaki bölgelere gitmek. Hiçbir şeyin panterlerden daha güzel olmadığını düşünüyor; ona hayvanat bahçelerinden ya da sirklerden söz etmemeli –bunlar onu delirtiyor. Onunla çıkmayı çok isterdim.’ (Arda) “ (GVÇ- s. 27-28)

Hem Derek hem de Arda Lora’yı beğeniyor. Ama Arda Lora’yı gerçekten anlamaya çalışmış ve onu anlayıp beğenmiş fakat Derek Lora’yla ilgilenmemiş onu fiziksel olarak görüp sadece fiziksel özelliklerini beğenmiş.

Öyküyle, okura güzelliği anlama çabası anlatılmaktadır. Arda Lora’yı anlamaya çalışmış, zevklerini, tutkularını, hayallerini anlamış. Derek ise Lora’nın boyuna, saçlarına, gözlerine takılmış. Yazar okurunun güzellik algısına dair bir değerlendirme yapmasına imkân vermiş ve okurun değerlendirme ve yargılama gücünü destekleme ve geliştirme yetisine katkıda bulunmuştur.

Makineleşme her geçen gün daha da ileriye gidiyor. Günümüz insanları hayatlarının her alanına makineleri yerleştiriyor. Makineler ve İnsanlar adlı kitapta “Önceleri, Bugün, Yarın” başlıklı kısımda insanlığın teknolojik geçmişi ve geleceğine dair örnekler verilmektedir.

“Dün, abaküsle hesap yapıyorduk; bugün hesap makinelerimiz var.

Önceleri, yumurtanın beyazını çatalla çırpardı; bugün elektrikli mutfak robotumuz var.

Önceleri buğdayı orakla biçerdik, sonra tırpanla, sonra ekin biçme makinesiyle, sonra traktörlü biçme makinesiyle biçtik; bugünse biçerdöver kullanıyoruz.” (MVİ- s. 27)

Yukarıda da anlatıldığı gibi makineler her seferinde daha gelişmiş olarak insanların işlerini görüyor. Bu süreç geçmişten günümüze ve gelecekte de böyle devam edecek. Çocuk okurun hayatımızın her alanında yer alan makinelere dair bir değerlendirme yapması sağlanan bu anekdotta yazar okurunun değerlendirme ve yargılama gücünü destekleme ve geliştirme yetisine hitap etmektedir.

Özgürlük ve özgürce yapılan seçimler bazen özgürlüğün kendisine zarar verebilir. Özgür Olan ve Olmayan adlı kitapta “Bazen de Özgürlük Özgürlüğü Öldürür” başlıklı öyküde merak ettiği için uyuşturucu deneyen ve sonucunda bağımlı olan Tara’nın öyküsü anlatılmaktadır.

“Tara, uyuşturucunun tehlikelerinin farkındaydı, bunlar ona anlatılmıştı, ama yine de denemek istiyordu. Kendi kararlarını alabilecek yaşta olduğuna inanıyordu. Ve denedi. Haftada bir kez, sonra iki kez, sonra üç kez, sonra her gün, şimdikiye ne yazık ki, günde birkaç kez...” (ÖOVO- s. 35)

Tara ilk kararı verdiğinde özgürdü ve bu özgürlüğünü uyuşturucuyu almaktan yana kullandı. Daha sonraki süreçte ise uyuşturucu Tara’da bağımlılık yarattı ve Tara’nın uyuşturucuya karşı özgürlüğünü aldı.

Bu öyküde çocuk okura özgürce yapılan eylemlerin özgürlüğün kendisine zarar verebileceği anlatılmaktadır. Bu durum okura değerlendirme ve yargılama gücü yardımıyla anlatılmaktadır.

İnsanların hakları ve ödevleri, özgürlüklerin teminatıdır. Eğer birileri ödevlerini yapmazsa bir başkasının hakkını ihlal edebilir. Haklar ve Ödevler kitabındaki “Yeşil Işık, Kırmızı Işık” adlı metinde Jülide’nin okula gidiş gelişi anlatılmaktadır.

“Jülide okula tek başına gidiyor.

‘Elbette gider. Jülide okula yalnız gitmeye bayılıyor; kendisiyle nasıl gurur duyduğunu bir görsen! Üstelik okul o kadar da uzak değil ve Jülide gerçekten çok dikkatli.’

‘Benim ülkemde olsa, tek başına okula gitmesine izin vermezdim. Bizde, liseye giderken bile çocuklara her zaman eşlik edilir.’ “ (HVÖ- s. 15)

Sözü edilen ülkede trafik kurallarına uyulmamaktadır. Sürücüler araçları çok hızlı sürüyor, trafik ışıklarına uyulmuyor, yayalara saygı duyulmuyor. Yani kendilerine verilen ödevi uygulamayarak bir başkasının hakkını ihlal ediyorlar. Labbe&Beurier bu öyküde hak ve ödevlerin özgürlüklerin teminatı olduğunu anlatmaktadır. Okuyucu bunu değerlendirme ve yargılama gücü yetisi sayesinde yorumlamaktadır

Eleştirel ve Mantıklı Düşünce

Güzellik ve Çirkinlik adlı kitapta yer alan “Uçup Giden Bir Çirkinlik” adlı öyküde Leo’nun bir film kahramanı olan uzaylı E.T’ye karşı düşünceleri anlatılmaktadır.

“Leo, uzaylı E.T. ‘yi sinema ekranında ilk kez gördüğünde; kocaman kafalı, kurbağa derili ve dev parmaklı bu yaratığı o kadar iğrenç, o kadar çirkin bulmuştu ki, korkudan tir tir titremişti. “ (GVÇ-s. 16)

Fiziksel görünüme bağlı çirkinlik bizi korkutabilir. Bir kişinin fiziksel çirkinliği onun itici olduğunu düşünmemize neden olur. Leo’nun ilk etapta uzaylı E.T. hakkındaki düşüncesi tam olarak bu doğrultudadır. E.T. fiziksel olarak çirkin ve iticidir.

“Film sona erdiğinde E.T. ‘yi güzel buluyordum artık. Beni korkutmuyordu, ona sarılmak istiyordum; E.T. yerine insanlardan korkuyordum artık,” diyor Leo. (GVÇ- s. 16)

Leo bir buçuk saat boyunca filmi izledi. E.T’nin fiziksel görünümüne alıştı. Onun sadece fiziksel görünüşüne bağlı kalmadı. E.T.’yi evine alan çocukla, E.T’nin arasındaki dostluğu izledi. E.T’nin fiziksel anlamdaki iticiliği yerine duygulara bıraktı. Leo E.T.’yi sevdi ona çekici geldi. Hâlbuki E.T’nin fiziksel görünüşü bir buçuk saat öncesinin aynısıydı.

Fiziksel çirkinlik ve buna bağlı olarak uyanan iticilik duygusu ilk bakışta söz konusudur. Daha sonra bu bakış değişebilir. Fiziksel anlamda çekici gelmeyen E.T filmin sonunda izleyiciler için sempatik bir yaratığa dönüşmüştür.

Labbe&Puech okurlarına fiziksel çirkinliğin insani ilişkilerde bir belirleyiciliğinin olmadığını ve fiziksel durumların duygularımızı etkileyemeyeceğinin anlatılmaktadır. Yazarlar bunu yaparken okurun eleştirel ve mantıklı düşünce yetisini kullanmalarını sağlamaktadırlar.

Güzellik ve Çirkinlik adlı kitaptaki bir diğer öyküde ise genel kültür alanında birçok konuyu bilen Bay Pele’nin öyküsü anlatılmaktadır.

- “Bay Pele tam bir ayaklı ansiklopedi: Her şey hakkında her şeyi biliyor. Bütün sözlüğü ezberlemiş; resim, heykel, edebiyat hakkında bilmediği yok. Örneğin, Mısır söz konusu olduğunda, asla alt edilemiyor. Firavunların ve eşlerinin hepsinin adını, Nil’in uzunluğunu, piramitlerin yüksekliğini falan biliyor... İnanılmaz.

Önceki gün Mira ona firavunlar döneminde yaşayan Mısırlılar 'ın bokböceklerini neden güzel bulduklarını sordu.

'Hiçbir fikrim yok,' diye yanıtladı Bay Pele." (GVÇ- s. 25)

Bay Pele sayısız bilgiyi zihnine depoluyor. TV karşısında oturup yarışmalarda çıkan soruları cevaplıyor. Ama Bay Pele'nin bu bilgileri sosyal yaşamında hiçbir işe yaramıyor. İnsanlar birbirleriyle iletişim kurmak, birbirlerini tanımak için onların neyi sevdiğini, neden sevdiğini anlamaya, zevklerini keşfetmeye çalışmalıyız. Örneğin; Japonların en ünlü sumo sporcularının adını ezbere bilmektense Japonların aşırı kilolu sumo sporcularını ve bu sporu neden sevdiklerini anlamak Japonları da anlamamıza neden olacaktır.

Burada çocuk okur çok fazla bilgiyi tıpkı bir ansiklopedi gibi zihnimizde biriktirmenin bize bir faydasının olmayacağı onun yerine az ama daha işlevsel bilgilerin bizim için daha işe yarayacağı yargısına eleştirel ve mantıklı düşünce yetilerini kullanarak ulaşımları amaçlanmıştır.

Güzellik ve Çirkinlik kitabındaki "Nesne Erkek, Nesne Kadın" başlıklı metinde ise bir defiledeki mankenlerin birer nesneden farksız oluşları anlatılmaktadır.

-“Onlarca erkek ve kadın mayoyla podyumda yürüyor. Hepsi aynı yolu izliyor: Düz bir çizgide yürüyüş, jürinin önünde duruş. Erkekler pazılarını şişiriyor, kadınlar ellerini bellerine koyuyor, iyice dik durup çevrelerinde bir yarım tur atıyor, sonra da kulise doğru başka bir düz çizgide ilerliyorlar.” (GVÇ- s.28)

Bir güzellik yarışmasının anlatıldığı bu öyküde kadınlar ve erkekler sırayla kendilerine ayrılan platformda yürümekte ve jürinin beğenisini kazanmaya çalışmaktadırlar. Amaçları belli: Jüriden en yüksek puanı alıp birinci olmak ve güzellik yarışmasını kazanmak.

Boyu, vücut hatları ve güzelliği en çekici olan yarışmacı galip gelecek. Güzellik yarışmalarında aranan güzellik gerçek bir güzellik değildir. Sadece reklamlara, dergilere çıkabilmek için gereken özellikler aranır bu tür yarışmalarda. Labbe ve Puech yarışmaya katılan kadın ve erkeğe belirlenmiş standartların arandığı birer nesne muamelesi yapıldığını çocuk okura hissettirmek istemişler. Bunun için de çocuk okurun eleştirel düşünme yetisini kullanmasını sağlamaya çalışmışlardır.

Makineler ve İnsanlar kitabında yer alan "Makinelerle Dolu Bir Dünya" adlı metinde kahramanın günlük yaşamda makineleri sıklıkla kullanmasının üzerinde durulmuştur.

"Firat, çalar saatine vurup mutsuzluk çamlarını susturuyor. Bedeninini yarısı yataktan düşüyor ve müziği sonuna kadar açıyor. Duşa giriyor, sütü buzdolabından çıkarıp ısıtıyor, alelacele tıraş oluyor, 2 dilim ekmek kızartıyor, Facebook'a giriyor, kâsesini bulaşık makinesine koyuyor, Selin'e SMS atıyor, kurutma makinesinde kot pantolonunu arıyor, hızla dişlerini fırçalıyor, tualete giriyor ve onu okula götürecek otobüsü yakalamak için kulağında kulaklıklarla koşmaya başlıyor." (MVI- s. 3)

Firat okula gitmek için evden çıkana kadar onlarca makine kullandı. Dünyada makinelerle yaşıyoruz. Her yerde en iyi arkadaşlarımız makineler olmuş durumda. Bu duruma dikkat çeken Labbe ve Puech makinelerle çevrili bir yaşamımız olduğunu çocuğun eleştirel ve mantıklı düşünce yetisi aracılığıyla bulmasını amaçlamıştır.

Makineler ve İnsanlar kitabında bulunan bir diğer öykü "Öldüren Makineler" adlı metindir. Bu öyküde ise bir fabrikada çalışan Ayşe'nin makineleşen dünyadaki konumu irdelenmiştir. Ayşe bir fabrikada çalışmaktadır. Görevi hindi dilimlerini banda bırakıp onların ambalajlanmasını sağlamak fakat Ayşe bir sabah patronunda uyarı alıyor.

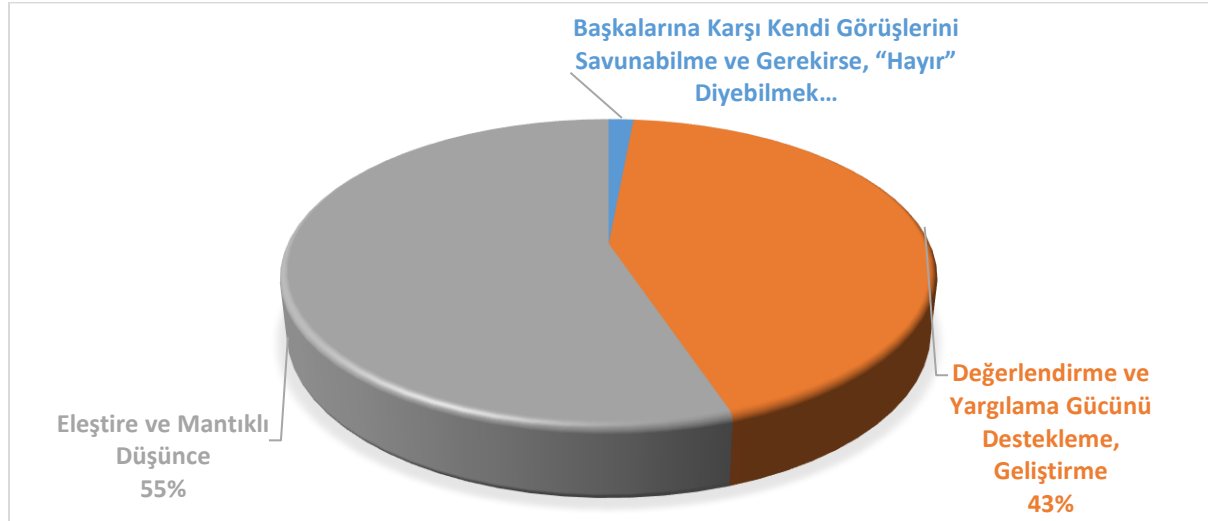
"Kronometre tutmuş, çok yavaşmışım. Hızlanmazsam işten atılacağım." (MVI-s. 26)

Dilimleme makinesi yenisiyle değiştirildi. Bu yeni makine daha hızlı ve Ayşe bu hıza yetişmekte zorlanmaktadır. Ayşe'nin yaşadığı sorunu dünyanın birçok yerindeki işçiler yaşamaktadır. Gün boyu aynı hareketi defalarca tekrarlamak zorundadırlar. Ayşe kendisinin bir makine yerine konulduğunu düşünüyor.

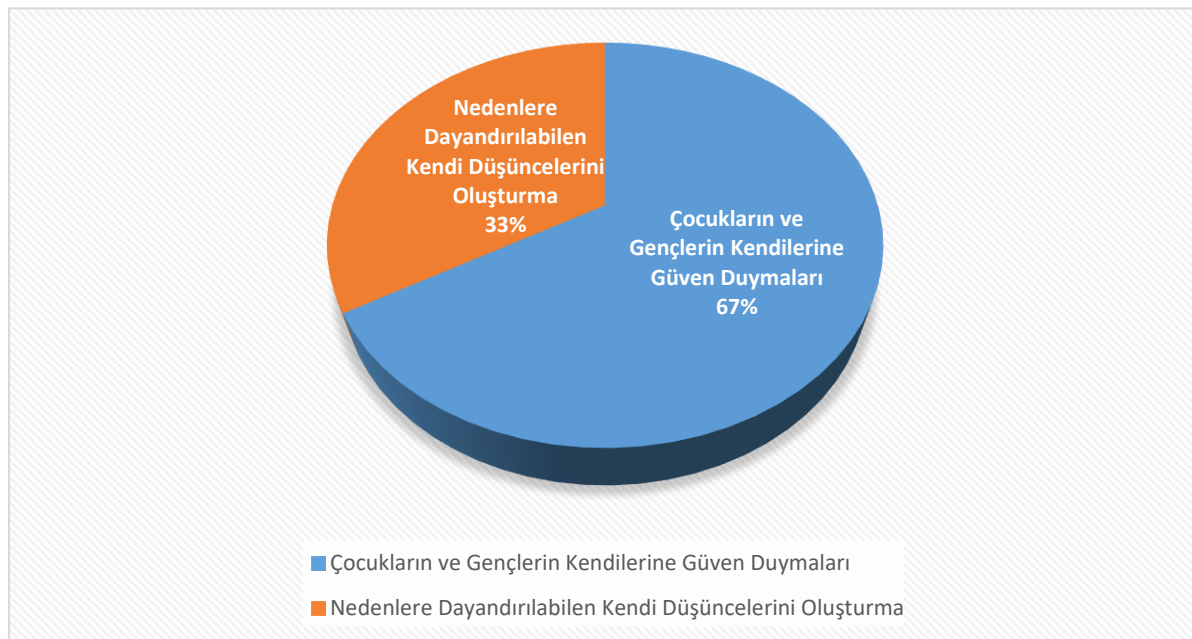
Dünyada gelişen teknolojiyle birlikte makineler insanlara hizmet etmiyor tam tersi insanlar makinelere göre hareket ediyor. Bu durumda yine eleştirel ve mantıklı düşünce yetisiyle açıklanır.

Kitaplarda Tespit Edilen Yetilerin Sayısal Dağılımı

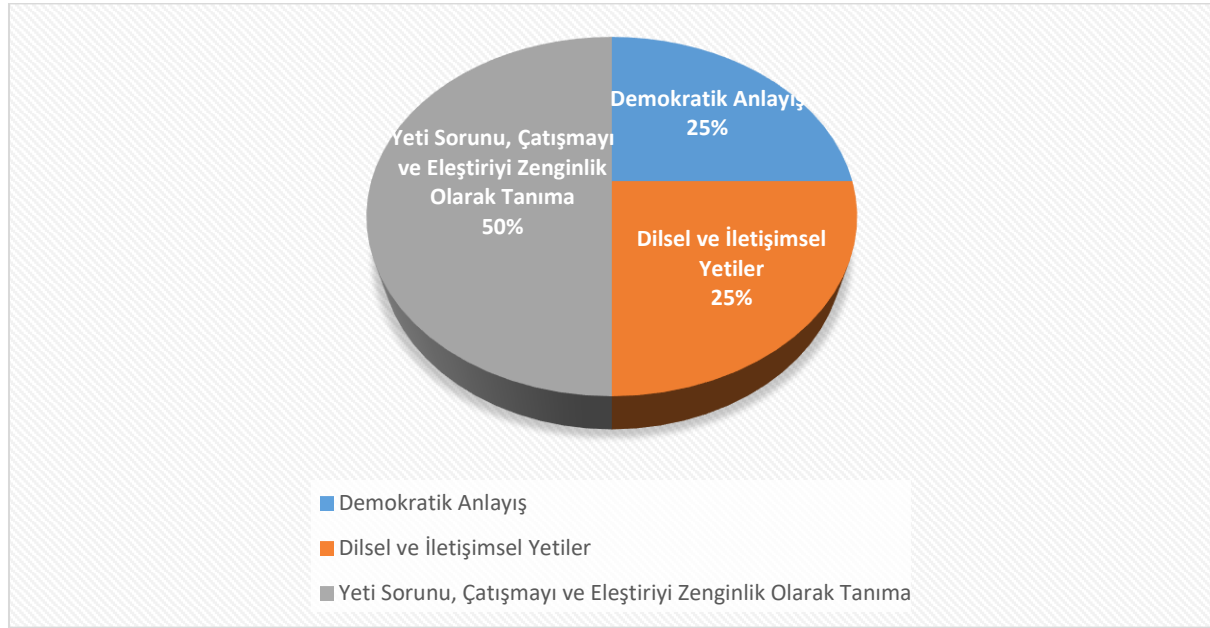
a) Mantıksal Yetiler:

b) Kişilik Geliştiren Yetiler

c) Sosyal Yetiler:

3. Tartışma

Çocuklar çevrelerini algılamaya başladıktan sonraki süreçte bilme-öğrenme isteğiyle tanışırlar. Aristoteles Metafizik kitabında “Tüm insanlar doğaları gereği bilmeyi isterler” der (2017: 11). Çocuklarda bu bilme öğrenme isteği daha belirgin ve aktiftir. “Eski Yunan bilginlerinden günümüzün bilim insanlarına değin uzayan çağlar boyunca, sorma –bilme dürtüsü doğayı anlamada ve doğayla savaşımında önemli itici bir güç olmuştur. Çocukluk çağında bilişsel yetilerin ve becerilerin gelişmesinde bu sorma- bilme eğiliminin önemli bir itici etken olduğunu gösteren araştırmalar vardır” (Piaget, 1952; Berlyne, 1960; David and Vitryol, 1990; Henderson BB, 1991; Alberti ve Witryol, 1994’ dan Akt. Öztürk, 2004: 9-10).

“Çıtır Çıtır Felsefe Dizisi”, 2000 yılında ilk olarak on dokuz kitapla Fransa’da yayımlanmaya bağlayan bir dizi. Bu diziye, Labbé’nin “Kurabiye Toplantıları” dediği karşıtlıklar üzerine gerçekleştirdiği çocuklarla söyleşiler kaynaklık ediyor. Fransız yazar, bu diziyi Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümü profesörü Michel Puech’ün danışmanlığında hazırlamış. Dizi, (2006- 2007 arası) bir yıl içinde ulaştığı yüz bine yakın baskı sayısı ile yayıncılık adına güç bir başarıyı elde etmiştir. Dizide, günlük yaşamda karşılaşılan olay ve durumlar, her kitapta ortalama 14 örnek olay biçiminde öyküleştirilmiştir. Dizi, çocukların yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamalarına, temel kavramları doğru sorular sorarak düşünmelerine yardımcı oluyor. Temel kavramlar (iyi-kötü, adalet-haksızlık, gerçek-yalan, kız-erkek, güzel-çirkin, bilinen- bilinmeyen savaş- barış, iş-para, özgür olan-olmayan, doğa-kirlilik, cesaret ve korku gibi kavramlar, öğüt vermekten ya da bunu böyle yapmak doğrudur ya da yanlıştır demeden), evrensel ve insani değerlerle işleniyor. Kesin yargılara varmadan öncelikle tartışmayı özendirilen kitaplarda, tek bir doğru olmadığı; doğru ve yanlışların toplumlara ve insanlara göre değişebileceği, örnek durumlarla dile getiriliyor (Günüşiği Kitaplığı, 2008: 31). Karakaya’nın (2006) Günümüz Çocuk Edebiyatından Seçilmiş Çocuk Felsefesi Örnekleri adlı çalışmasında beş adet çocuk ve gençlik edebiyatı metnini incelemiştir. Karakaya çalışmada metinleri daha çok söylem analizi biçiminde incelemiş edebi metinlerdeki felsefi “yüzey ve derin yapı”yı ortaya çıkarabilmek için göstergebilim, edim bilim, metin

dilbilim analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmada Karakaya'nın çalışmasından farklı olarak çocuk edebiyatı metinleri Daurer'in Jackson Konsepti olarak adlandırdığı konseptte dayanarak incelenmiştir.

Çıtır Çıtır Felsefe serisinden incelenen on iki kitapta Daurer'in bahsettiği yetilerden özellikle eleştirel ve mantıklı düşünce ile değerlendirme ve yargılama gücünü destekleme, geliştirme yetilerine yönelik öykülere yer verilmiştir. Oto kritik, tartışmaya hazır bulunuşluk, hemcinsine karşı hoşgörü ve saygı, başka görüşleri kabullenme, farklı çözüm ve önerilere açık olma, "biz" duygusunu yaşamak yetilerine ait öykücülere ise incelenen kitaplarda rastlanmamıştır.

İncelenen kitaplarda yazarın daha çok Daurer'in sınıflandırmasındaki mantıksal yetilere yönelik anekdotlara yer verdiği özellikle de çocuk okurun eleştirel düşünme becerisine katkıda bulunacak anekdotların fazla olduğu görülmektedir. Buna karşılık sosyal yetilerin gelişimini sağlayacak bulguların incelenen on iki kitapta çok az olduğu saptanmıştır.

Kitaplarda çok fazla olmamakla birlikte, çocukların ve gençlerin kendilerine güven duymaları, nedenlere dayandırılabilen kendi düşüncelerini oluşturma, başkalarına karşı kendi görüşlerini savunabilme ve gerekirse "hayır" diyebilmek, dilsel ve iletişimsel yetiler, yeti sorunu, çatışmayı ve eleştiriyi zenginlik olarak tanıma veya kabul etme, demokratik anlayış, delillendirme gücü ve yetisi ile ilgili öykücülere de rastlanmıştır.

4. Sonuç

Brigitte Labbé'nin Çıtır Çıtır Felsefe Serisinde Daurer'in sınıflandırdığı yetileri inceleyen bu çalışma çocuklara yönelik edebi metinlerdeki felsefi temeli irdelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada serinin Türkiye'de yayınlanmış 29 kitabı arasından seçilen 12 kitap incelenmiş, kitaplardaki öykücükler Daurer'in felsefi yetilerine göre sınıflandırılmış ve bulgular başlığı altında verilmiştir.

İncelenen kitaplar mantıksal yetiler, kişilik geliştiren yetiler ve sosyal yetiler alt başlıkları temelinde ele alınmıştır:

Mantıksal Yetiler: Bu kısımda daha çok çocuk okurun muhakeme gücüne yönelik, yargılama, düşünme, empati yapabilme, mantıksal çıkarımlarda bulunma gibi zihinsel ve mantıksal becerilerine yönelik metinleri sunmuş ve çocuk okurun bu becerilerini geliştirmeye yönelik metinlerdir.

Kişilik geliştiren yetiler: Bu başlık altında toplanan metinlerde çocuk okurun özgüvenine yönelik, kendine güvenebilme ve potansiyelinin farkında olma gibi düşüncelerini ve yapılan eylemlerin bir nedene dayandırılmasına, bu eylemlerin sorumluluğunun bilincinde olma becerilerini geliştirmeyi, çocuk okura bir birey olduğunu ve kendi kararlarını alabilme, hayır diyebilme gibi becerilerinin farkında olmasına yönelik metinlerdir.

Sosyal Yetiler: Bu kısımda ise yazarın metinlerinde demokratik anlayış, tartışmayı ve fikir ayrılıklarını bir zenginlik olarak görme, iletişim becerilerini geliştirme gibi amaçlara yönelik olduğu tespit edilmiştir.

Kitaplarda elde edilen bulgulara göre incelenen 12 kitapta Daurer'in eleştirel ve mantıklı düşünce yetisi ile değerlendirme ve yargılama gücünü destekleme, geliştirme yetilerinin ön planda olduğu görülmektedir. Fakat diğer yetilerin öykülerde pek ön plana çıkmaması ise serideki kitapların eksikliği olarak belirtilebilir. Ayrıca söz konusu yetilerin öykücükler aracılığıyla sunuluyor olması çalışmanın bir diğer bileşeni olan çocuk edebiyatı yönüyle alakalıdır.

Sonuç olarak:

*Çıtır Çıtır Felsefe serisi çocuk okurda bazı yetileri çok iyi bazılarını ise orta düzeyde geliştirme yetisine sahip olduğundan çocuklara sunulabilir niteliktedir.

*Yazar öykücükler üzerinden aktarmak istediklerini çocuk okura aktarmakta ve çocuk için karmaşık olan kavramları bu şekilde somutlaştırıp, kolay anlaşılır bir biçimde sunmaktadır.

* Çıtır Çıtır Felsefe serisinin çocukların eleştirel düşünme, değerlendirme ve muhakemede bulunma becerilerinin gelişmesine olumlu katkıda bulunacağı çıkarımları yapılabilir.

Kaynakça

Aristoteles, (2017). Metafizik. (Çev. Y. Gurur Sev). Pinhan Yayıncılık.

Çayır Akkocaoğlu, N. (2015). Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi

Günüşığı Kitaplığı (2008) Çocukları Felsefeyle Buluşturan Dizi Çıtır Çıtır Felsefe. Çoluk Çocuk Dergisi-Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi, 77, Şubat, 31.

Karakaya, Z. (2006). Günümüz Çocuk Edebiyatından Seçilmiş Çocuk Felsefesi Örnekleri. Turkish Studies, 1, (2), 21-39

Karakaya, Z. (2005). Çocuk Felsefesi ve Çocuk Edebiyatı. Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 338-351.

Karakaya, Z. (2006). Çocuk Felsefesi ve Çocuk Eğitimi. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 6, (4), 23-37

Özen, Y.,Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (15)

Öztürk, O. (2004). Sorma –Bilme Dürtüsü ve Girişim Duygusu Nasıl Yok Ediliyor? Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Forumu.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık